

Z P R A V O D A J

Vydává
Národní informační,
vzdělávací
a osvětové středisko
bezpečnosti práce
při Výzkumném ústavu
bezpečnosti práce, v.v.i.

www.suip.cz <http://osha.europa.eu/fop/czech-republic/cs/>
www.bozpinfo.cz www.vubp.cz

číslo 3/2013

System bezpečné práce pro provoz zdvihacích zařízení v praxi

Při provozu jeřábů a zdvihadel (dále též „zdvihací zařízení“) vzniká celá řada rizik. Tato rizika ohrožují nejenom osoby obsluhující uvedená zdvihací zařízení (jeřábník s příslušným oprávněním k obsluze konkrétního typu jeřábu), osoby vážící břemena (vazač břemen s příslušným oprávněním k vážání břemen), signalisty, opraváře, montéry apod., ale také osoby, které se provozu zdvihacích zařízení nezúčastňují. Proto každý provozovatel zdvihacích zařízení je povinen řídit se požadavky technické normy ČSN ISO 12 480-1 Jeřáby - Bezpečné používání - Část 1: Všeobecně a dle čl. 4.1 ČSN ISO 12 480-1 zpracovat provozní předpis – tzv. systém bezpečné práce (dále též „SBP“), který musí být dodržován při každé činnosti zdvihacích zařízení, ať se jedná pouze o jednotlivý zdvih nebo o skupinu opakujících se operací.

Při kontrolách zaměřených na dodržování povinností vyplývajících z právních předpisů k zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví při práci při provozu vyhrazených i nevyhrazených zdvihacích zařízení se tu a tam setkávám se zajímavými situacemi.

Občas narazím na situaci, že provozovatel zdvihacích zařízení vůbec nemá uvedený SBP zpracovaný. S touto situací jsem se např. setkal při kontrole u zaměstnavatele, který v pronajatých prostorech provozoval mostové a otočné sloupové jeřáby po dobu cca 20 let. Tento zaměstnavatel prostřednictvím externího revizního technika podroboval zdvihací zařízení pravidelným revizním zkouškám, revizím a inspekcím. Veškeré úkoly v hodnocení a prevenci rizik možného ohrožení života nebo zdraví zaměstnanců byly zajišťovány a prováděny odborně způsobilou osobou. Zaměstnanci tohoto zaměstnavatele se pravidelně účastnili školení odborné způsobilosti jeřábníků a vazačů břemen. Bohužel i přes veškerou snahu zaměstnavatele zajistit bezpečný provoz zdvihacích zařízení nebyl požadovaný SBP zpracován. Otázkou zůstává, do jaké míry revizní technik s odborně způsobilou

osobou plnili své povinnosti, když po dobu provozu zdvihacích zařízení na tuto skutečnost zaměstnavatele neupozornili.

Při kontrolách často zjišťuji, že zpracovaný SBP nemá požadovaný rozsah. V předložených SBP často nejsou rozpracovány jednotlivé předepsané kapitoly, a to především požadavek čl. 4.1 písm. a) ČSN ISO 12 480-1 – návržení činnosti zdvihacích zařízení. Veškeré činnosti se zdvihacími zařízeními je nutno navrhnout tak, aby byly prováděny bezpečně s přihlédnutím ke všem předvídatelným rizikům. Často se zapomíná na nejzákladnější povinnost stanovit způsoby vážání, zavěšování, přepravy a ukládání břemen a také stanovit povinnosti jeřábníků a vazačů na začátku, v průběhu a ukončení činnosti. Co musí SBP obsahovat, je stanoveno v čl. 4.1 ČSN ISO 12 480-1. Rozsah je závislý především na typu zdvihacího zařízení, prostředí, ve kterém je zdvihací zařízení provozováno a složitosti prováděných manipulací. Např. SBP pro provoz mostového jeřábu s nosností 360 000 kg provozovaného v horkém prostředí a ručního kladkostroje s nosností 3200 kg pohybujícího se po drážce v malé dílně se budou diametrálně lišit, a to především v rozsahu navržených činností, v požadavcích na údržbu, prohlídky a inspekce, v požadavcích na zajištění řádně zaškolенých kompetentních osob, v rozsahu nedovolených manipulací apod.

Za doby mého působení na OIP jsem se setkal s celou řadou zpracovaných SBP. Většina z nich však byla pro provoz zdvihacích zařízení nedostatečná. Přitom snahou každého tvůrce SBP by nemělo být vytvoření systému bezpečné práce, který funguje pouze na papíře, avšak v praxi je nerealizovatelný, ale snažit se zpracovat „na míru“ jednoznačný, srozumitelný a hlavně funkční provozní předpis.

Ing. Jakub Homola, inspektor
Oblastní inspektorát práce pro Moravskoslezský kraj
a Olomoucký kraj

Kontrola nelegálního zaměstnávání v Jihočeském kraji

V souvislosti s legislativními změnami došlo od 1.1.2012 k převedení kontrolní působnosti v oblasti nelegálního zaměstnávání a zaměstnávání cizinců a kontrol dalších povinností vyplývajících ze zákona č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti, ve znění pozdějších předpisů, z činnosti Úřadu práce ČR do působnosti Státního úřadu inspekce práce a potažmo na jednotlivé oblastní inspektoráty práce (dále jen „OIP“).

Kontroly v této oblasti činnosti OIP vykonávají především inspektoři, kteří jsou zapojeni do projektu OP LZZ „Efektivní systém rozvoje zaměstnanosti, výkonu komplexních kontrol a potírání nelegálního zaměstnávání v ČR“. Cílem tohoto projektu je především v maximální možné míře omezit nelegální zaměstnávání občanů ČR i cizích státních příslušníků a zefektivnit kontrolu nelegálního zaměstnávání a zaměstnávání cizinců.

V Jihočeském kraji (dále jen „JČ kraji“) bylo od roku 2012 do pololetí roku 2013 provedeno více než 4 600 kontrol zaměřených na kontrolu nelegálního zaměstnávání. Kontroly byly prováděny dle plánu kontrolní činnosti SÚIP, dále na základě podnětů ke kontrole od občanů a jiných státních orgánů. V neposlední řadě byly kontroly vykonávány prostřednictvím mimořádných regionálních kontrolních akcí organizovaných jednotlivými OIP. V roce 2013 byly v JČ kraji realizovány dvě mimořádné kontrolní akce, které byly zaměřené na vybrané stavby a na provozovny se zahraničními zaměstnavateli (kontroly cizinců).

V rámci výše uvedené kontrolní činnosti OIP spolupracuje s dalšími orgány, zejména s ÚP ČR, Policií ČR – Službou cizinecké policie (dále jen „CP“), celními úřady a Českou správou sociálního zabezpečení. Jako velice efektivní se jeví především spolupráce s CP, která se s inspektory aktivně účastní jak plánování, tak i samotných mimořádných kontrolních akcí. Inspektoři s ohledem na zadání mimořádných kontrolních akcí využívají informačních zdrojů CP. Nezbytné jsou především informace

při zjišťování totožnosti cizinců a jejich osobních vztahů (např. vztah manžel – manželka), které nejsou úplně zřejmé z předkládaných cestovních dokladů. Znalosti CP jsou také využívány při zajištění místa kontroly, především při kontrolách rozsáhlejších staveb.

Za všechny společné akce provedené OIP a CP stojí za zmínku velmi úspěšná kontrolní akce zaměřená na stavební práce při výstavbě dálnice D3, úsek Tábor – Veselí nad Lužnicí, která proběhla v květnu letošního roku. Realizaci kontrolní akce předcházela pracovní schůzka obou kontrolních orgánů, na které byl dohodnut rozsah kontroly, její organizační a technické zabezpečení a kontrolní postupy. Před samotnou kontrolou provedli příslušníci CP monitoring pomocí vrtulníku za účelem efektivního vymezení míst, kde bude vlastní kontrola provedena. K vlastní kontrole byla takto vytipována tři pracoviště.

Z výše uvedeného je zřejmé, že kontrolní akce realizované ve vzájemné spolupráci vícero kompetentních kontrolních orgánů se jeví jako velice účelné. Inspektoři při takto organizovaných akcích ve větší míře zjišťovali výkon nelegální práce u kontrolovaných subjektů, popř. jiná porušení zákona. Jedině fundovně vyvinuté úsilí a medializace případů zneužívání nelegálního zaměstnávání může přinést pozitivní výsledky spočívající ve snížení výkonu nelegální práce a omezení tzv. šedé ekonomiky se všemi jejími negativními důsledky.

Ing. Jarmila Lexová,
vedoucí útvaru kontroly nelegálního zaměstnávání pro Jihočeský kraj
Oblastní inspektorát práce pro Jihočeský kraj a Vysočinu

Kontrolní činnost v oblasti elektrických zařízení v roce 2013

Kontrolní činnost v oblasti elektrických zařízení je v letošním roce zaměřena na opatření související s ochranou osob a zaměstnanců před úrazem elektrickým proudem. Inspektoři se při výkonu kontrolní činnosti soustředí především na ochranu před úrazem elektrickým proudem, provedení elektrických instalací, pohyblivé a poddajné přívoody, provozní dokumentaci elektrických zařízení, organizaci práce v souladu s ČSN EN 50110-1 ed.2 a odbornou způsobilost pracovníků v elektrotechnice.

V rámci tohoto úkolu bylo k 31. 7. 2013 provedeno 491 kontrol u 488 kontrolovaných subjektů. Při všech kontrolách bylo zjištěno 2 055 nedostatků představujících porušení závazných právních předpisů.

V rámci zákonných povinností byl nejčastěji porušen zákoník práce v § 102 odst. 1, kdy zaměstnavatel nevytvořil bezpečné a zdravé neohrožující pracovní prostředí a pracovní podmínky vhodnou organizací bezpečnosti a ochrany zdraví při práci a nepřijal opatření k předcházení rizikům, zejména tím, že nebyla stanovena osoba odpovědná za provoz elektrického zařízení. Dále pak zaměstnavatelé neprovádějí vyhledávání a vyhodnocování rizik při práci na elektrických zařízeních tak, jak to požaduje § 102 odst. 3 zákoníku práce.

Porušení zákona č. 309/2006 Sb., o zajištění dalších podmínek bezpečnosti a ochrany zdraví při práci, ve znění pozdějších předpisů, se týkalo nejčastěji § 4 odst. 1 písm. c), kdy zaměstnavatel neprováděl pravidelné a řádné údržby, kontroly nebo revize zařízení.

Nařízení vlády č. 101/2005 Sb., o podrobnějších požadavcích na pracoviště a pracovní prostředí, bylo nejčastěji porušeno v § 4 odst. 1, kdy pracoviště a pracovní prostředí nespĺňovala další podrobnější požadavky, které jsou

stanoveny v příloze k tomuto nařízení, a to zejména v bodech 2.1. elektrické instalace (pohyblivé a poddajné přívody) a 10. skladování a manipulace s materiálem a břemeny (nosnost podlahy, regály – nosnost buněk atd.)

Nařízení vlády č. 378/2001 Sb., kterým se stanoví bližší požadavky na bezpečný provoz a používání strojů, technických zařízení, přístrojů a nářadí, bylo nejčastěji porušeno v § 4 odst. 2, kdy kontrolovaná zařízení nebyla vybavena provozní dokumentací.

Vyhláška č. 50/1978 Sb., o odborné způsobilosti v elektrotechnice, byla nejčastěji porušena v § 14 odst. 5, kdy kontrolovaný subjekt nerozhodl při změně pracovního poměru pracovníka o rozsahu jeho zkoušky, popřípadě nepotvrdil platnost dosavadního osvědčení.

Zjištěnému počtu nedostatků odpovídají i sankční postihy, které oblastní inspektoráty práce uplatnily ve smyslu zákona č. 251/2005 Sb., ve znění pozdějších předpisů. Oblastní inspektoráty práce uložily doposud v rámci plnění tohoto úkolu 20 pokut v celkové částce 347 000,- Kč. V rámci plnění tohoto hlavního úkolu se inspektoři snaží působit také formou prevence a osvěty.

Ing. Miroslav Zálaha,
inspektor-garant za oblast elektrických zařízení
Státní úřad inspekce práce

Příčiny smrtelných pracovních úrazů při těžbě a zpracování dřeva v lese

Práce dřevorubce patří mezi pracovní činnosti s vysokým rizikem ohrožení života a zdraví, přičemž všechna rizika této činnosti lze v některých případech předvídat jen velmi obtížně. Většina pracovních úrazů při práci v lese a na pracovištích obdobného charakteru byla však způsobena nedodržením bezpečného pracovního postupu.

Příčinou většiny pracovních úrazů (PÚ) v souvislosti s manuální těžbou dřeva je nedodržení bezpečných pracovních postupů. V ČR je každým rokem zaznamenáno pět až šest smrtelných pracovních úrazů způsobených zasažením dřevorubce padajícím stromem při jeho kácení, přičemž hlavní příčinou je nedodržení základních parametrů řezů a nedořezu u káceného stromu, nedostatečné posouzení zdravotního stavu, popřípadě směru naklonění a převažujícího tvaru koruny, těžba listnáčů v nepříznivých klimatických podmínkách nebo práce pod neuvolněným zavěšeným stromem.

V posledním období se v rámci ČR přihodilo při práci v lese a na pracovištích obdobného charakteru 23 pracovních úrazů s hospitalizací delší než 5 dnů (závažné pracovní úrazy – dále „ZPÚ“), z toho 3 úrazy v oblasti působnosti Oblastního inspektorátu práce pro Plzeňský kraj a Karlovarský kraj se sídlem v Plzni (OIP Plzeň). V roce 2011 bylo v ČR evidováno při práci v lese a na pracovištích obdobného charakteru 13 smrtelných PÚ. V působnosti OIP Plzeň byly evidovány dva smrtelné PÚ. V prvním případě byl dřevorubec smrtelně zasažen padajícím stromem, v druhém případě došlo při kácení stromu v důsledku neponechání předepsaného nedořezu k pádu stromu na jiný stojící strom, který se vyvrátil a smrtelně zranil dalšího dřevorubce. V roce 2012 bylo v ČR evidováno při práci v lese a na pracovištích obdob-

ného charakteru pět smrtelných PÚ. OIP Plzeň v tomto období neevidoval žádný smrtelný PÚ dřevorubce, šetřily se ale příčiny smrtelného zranění houbaře zasaženého padajícím káceným stromem. Dále byly evidovány čtyři případy ZPÚ (z 29 ZPÚ v rámci ČR). Mnoho úrazů se do statistik OIP nedostane, neboť OSVČ své úrazy nikde nehlásí.

V rámci preventivní činnosti se OIP Plzeň zapojil v roce 2011 do kontrolní akce – kampaně „Bezpečnost práce při těžbě dřeva“ a v roce 2012 byl zapojen do úkolu „Dodržování bezpečnosti práce osobami samostatně výdělečně činnými a zaměstnavateli při práci v lese“. V průběhu této kontrolní akce bylo v působnosti OIP Plzeň kontrolováno 22 subjektů, přičemž přibližně u poloviny z nich bylo zjištěno porušení požadavků uvedených v nařízení vlády č. 28/2002 Sb.

Snaha o neustálý tlak na dodržování bezpečnostních předpisů při práci v lese, s předpokladem možného snížení pracovní úrazovosti, je jedním z cílů OIP Plzeň. Příkladem mohou být probíhající úkoly „Dodržování bezpečnosti práce při manipulaci a skladování dříví“ a „Bezpečnost při těžbě a soustřeďování dříví při práci v lese“. Věříme, že zvýšenou kontrolní činností zaměřenou na dodržování předpisů k zajištění BOZP se budeme podílet na snižování četnosti pracovních úrazů při práci v lese a na pracovištích obdobného charakteru.

Jaroslav Chlad, inspektor,
člen pracovní skupiny SÚIP pro lesnictví
a dřevoobrábění
Oblastní inspektorát práce pro Plzeňský kraj
a Karlovarský kraj

Pracovní úrazovost při dřevoobrábění

Dřevoobrábění patří mezi pracovní činnosti se značným rizikem ohrožení života a zdraví. Pracovní úrazy ve dřevozpracujících provozech se stávají jak při obsluze dřevoobráběcích strojů, zejména kotoučových pil, tloušťkovaček a frézek, tak při manipulaci s materiálem.

Státní úřad inspekce práce v Opavě (SÚIP) evidoval při dřevoobrábění v roce 2010 až 2012 čtyři smrtelné pracovní úrazy. První se přihodil při řezání starých dřevěných rámu demontovaných oken, kdy pilovým kotoučem došlo k odlomení části drátu, který smrtelně zasáhl zaměstnanec do oblasti hrudníku (pila neměla ochranný kryt). Další se stal obsluze manipulační linky, po zaseknutí klády v požezovém soustrojí. Třetí smrtelný pracovní úraz způsobilo zavalení zaměstnance manipulovanými deskami a čtvrtý se přihodil obsluze štěpkovacího stroje.

V roce 2010 bylo evidováno dvacet dva pracovních úrazů s hospitalizací delší než 5 dnů (závažné pracovní úrazy – dále „ZPÚ“), z toho deset pracovních úrazů (PÚ) se stalo při obsluze kotoučových pil (5x formátovací pila) a jeden ZPÚ se stal při práci na srovnávače. Další ZPÚ se přihodily např. při práci na cinkovacím stroji, na štípacím stroji, při nastřelování hřebíků, při kontrole třídiče pilin a při manipulaci s obráběným materiálem.

V roce 2011 bylo evidováno 19 ZPÚ, přičemž 10 z nich se stalo při práci s kotoučovými pilami. Šest ZPÚ se přihodilo při práci na frézkách a další tři při práci na srovnávače, při vrtání a při kontrole válcové nanášečky lepidla.

Třicet čtyři ZPÚ bylo evidováno v roce 2012, z toho se stalo 15 ZPÚ při práci na kotoučových pilách a jeden se přihodil při rozřezávání palet motorovou řetězovou pilou. Pět ZPÚ se stalo při frézování a srovnávání nebo tloušťkování materiálu. Sedm ZPÚ se přihodilo např. při opravách dřevoobráběcích strojů, jejich údržbě a čištění nebo při impregnaci dřeva. Šest ZPÚ se stalo v dřevoobráběcích provozech při manipulaci nebo dopravě materiálu.

Vysoká četnost pracovních úrazů při dřevoobrábění, zejména při obsluze kotoučových pil, tloušťkovaček a frézek vyžadovala zvýšenou preventivní a kontrolní činnost v oblasti dodržování právních a ostatních předpisů k zajištění BOZP. Z uvedených důvodů proběhla v druhé polovině loňského roku mimořádná kontrolní akce se zaměřením na dodržování BOZP při obrábění dřeva, a to zejména na:

- kontrolu obsahu provozní a průvodní dokumentace,
- poskytování osobních ochranných pracovních prostředků (OOPP),
- provádění předepsaných revizí technických zařízení, údržby a kontrol,
- funkčnost ovládacích a bezpečnostních prvků a systémů strojů a zařízení.

V průběhu prováděné mimořádné kontrolní akce byly zjištěny téměř čtyři porušení právních předpisů se vztahem k BOZP na jednu provedenou kontrolu. Z výsledků kontrolní akce je zřejmé, že vyhledávání a hodnocení rizik na pracovišti, bezpečná obsluha provozovaného stroje či seznamování zaměstnanců s vyhledanými riziky nebylo pro mnoho kontrolovaných subjektů samozřejmostí.

Jako častá a závažná porušení legislativy bylo zjišťováno, že u používaných strojů (zejména starších) chyběla jak průvodní, tak provozní dokumentace. Tímto stavem obsluha stroje nebyla dostatečně vybavena informacemi pro bezpečný výkon práce, což má přímý vztah k pracovní úrazovosti. V důsledku chybějící dokumentace byly následně zjišťovány nedostatky při provádění údržby strojů a jejich pravidelných kontrol (nejméně jedenkrát za 12 měsíců).

Nedostatky byly rovněž zjišťovány v oblasti školení obsluh strojů, např.: neseznámení s právními předpisy či s návody k obsluze strojů.

Z technických nedostatků se nejčastěji vyskytovaly nefunkční nebo chybějící ochranné kryty či špatně seřazené rozvírací klíny. Nefunkční koncové spínače patřily mezi zjištění s vysokou mírou rizika pracovního úrazu. Mezi méně často zjišťované technické nedostatky patřily poškozená výměnná vložka u kotoučové pily, chybějící označení maximálních otáček pracovního nástroje či chybějící elektro-revize u kontrolovaných dřevoobráběcích strojů.

V rámci kontrolní akce byla rovněž kontrolována funkčnost ovládacích a bezpečnostních prvků dřevoobráběcích strojů a jejich označení. Byly zjišťovány nedostatky jako např. nefunkční stop-tlačítka, neoznačení hlavních vypínačů nebo nečitelné označení ovládacích prvků. Na pracovištích byly zjišťovány často se opakující nedostatky, např. celkový nepořádek na pracovišti, materiálem zastavené rozvaděče elektrické energie nebo špatně uložené pohyblivé přívody elektrické energie k jednotlivým strojům. Bylo rovněž opakovaně zjišťováno skladování materiálu opíráním o stavební konstrukce budov. V průběhu kontrol byla zjišťována dobrá vybavenost obsluh dřevoobráběcích strojů OOPP.

Snaha o neustálý tlak na dodržování bezpečnostních předpisů při dřevoobrábění je jednou z priorit SÚIP. Věříme, že zvýšenou kontrolní činností zaměřenou na dodržování právních a ostatních předpisů k zajištění BOZP při dřevoobrábění se podílíme na snižování četnosti a závažnosti těchto pracovních úrazů.

Ing. Jiří Harazim, Ph.D.,
inspektor-garant za oblast lesnictví a dřevoobrábění
Státní úřad inspekce práce v Opavě